

‘Wij gaan naar het huis van de Heer!’ PSALMEN 120-122 - PELGRIMSPSALMEN

VERWELKOMING

Dit is onze eerste bijeenkomst, de start van ons project. Je zou kunnen stellen dat we samen op weg, op tocht gaan. Daarom hebben we voor deze eerste bijeenkomst uit het rijke psalmboek een pelgrimspsalme gekozen. De weg die we dit werkjaar gaan, willen we immers ook tot bedevaart, tot pelgrimstocht maken, een weg waarlangs we dichter bij God proberen te komen.

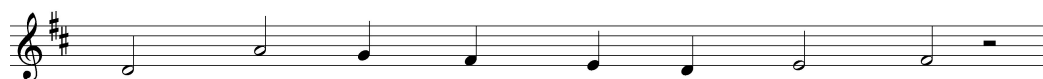
KENNISMAKING

LIED

Hoe lieflijk, hoe goed

- Psalm 84 -

t.: Interkerkelijke Stichting
m.: Genève 1562
ZJ 701

1. Hoe lief - lijk, hoe goed is mij, Heer,
2. Het heil dat uw al - taar om - geeft,
3. Wel - za - lig die uit uw kracht leeft,
4. Van kracht tot kracht gaan zij steeds voort.
5. O He - re, ons schild van om - hoog,
6. Want God, on - ze Heer, die ons mild

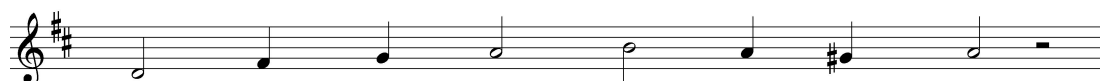
1. het huis waar Gij uw naam en eer
2. be - schermt en koes - tert al wat leeft.
3. die naar uw tem - pel zich be - geeft,
4. Hun lied weer - klinkt van oord tot oord,
5. zie ne - der met een gun - stig oog
6. be - straalt als zon, be - schermt als schild,

1. hebt la - ten wo - nen bij de men - sen.
2. De mus, de zwa - luw vindt een wo - ning.
3. zijn hart wijst hem de rech - te we - gen.
4. tot zij Je - ru - za - lem be - stre - den,
5. op uw ge - zalf - de in uw tem - pel.
6. zal in ge - na - de ons ver - ho - gen.

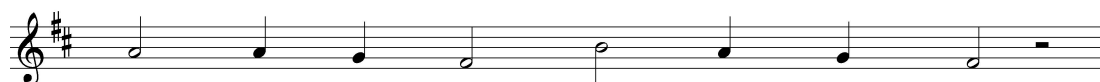
1. Hoe brand ik van ver - lan - gen om
2. Haar jon - gen zijn in vei - lig - heid.
3. Zij trek - ken op van o - ver - al
4. waar al - le pel - grims bin - nen - gaan
5. Eén dag in uw pa - leis is meer
6. Zijn hand ont - houdt het goe - de niet

1. te ko - men in uw hei - lig - dom.
2. Mij is een schuil - plaats toe - be - reid
3. en, gaat het door het dor - re dal,
4. om voor Gods aan - ge - zicht te staan,
5. dan dui - zend el - ders. Ik ver - keer
6. aan wie op - recht Hem hul - de biedt

1. Wat zou mijn hart nog lie - ver wen - sen
2. in het pa - leis van U, mijn Ko - ning.
3. dan valt op hen een mil - de re - gen.
4. Aan - vaard, o Heer, ook mijn ge - be - den.
5. veel lie - ver ned' - rig aan uw drem - pel
6. en eer - lijk wan - delt voor zijn o - gen.

1. dan dat het jui - chend U ont - moet
2. Heil hen die toe - ven aan uw hof
3. Ja, in het hart van de woes - tijt
4. Ver - hoor mij, God van Is - ra - ël,
5. dan dat ik aan - zit, hoog - ge - acht,
6. Heer, die het al in han - den houdt,

1. die le - ven zijn en le - ven doet.
2. en steeds zich wij - den aan uw lof.
3. ont - springt een hel - de - re fon - tein.
4. die al - les leidt naar uw be - stel.
5. waar men de He - re God ver - acht.
6. wel - za - lig die op U ver - trouwt.

INLEIDING

De psalmen 120-134 vormen binnen het boek der Psalmen een aparte bundel. Ze hebben alle in het Hebreeuws het opschrift 'sjir ha-ma^alot'. De vertaling van dit opschrift wisselt nogal eens volgens de interpretatie van de vertaler. Deze psalmen worden 'trappsalmen', 'liederen van het opgaan', 'liederen van de stijgingen', bedevaartliederen of pelgrimspsalmen genoemd. De keuze voor één van deze benamingen wordt bepaald door het doel, de context waarin men denkt dat deze psalmen oorspronkelijk werden gebeden.

Sommigen denken dat deze liederen hun ontstaan vonden bij de terugkeer van de ballingen uit Babylon, bij hun opgaan dus vanuit de ballingschap naar Jeruzalem. Anderen denken aan de 15 treden in het tempelcomplex, die de voorhof van de vrouwen scheidde van de voorhof van de mannen. Op elke trede zouden de Levieten dan telkens één psalm gezongen hebben, vandaar de keuze voor de naam 'trappsalmen'. Nog anderen zoeken een verklaring voor de naam in de opbouw van de psalmgedichten zelf. Je zou kunnen stellen dat ze zich trapsgewijze voortbewegen; je kunt deze psalmen dan ook lezen als vijftien liederen die onderling als één gebedssnoer aan elkaar zijn geknoopt.

Toch lijkt de meest voor de hand liggende verklaring voor het opschrift van deze groep psalmen, dat ze een liederenbundel vormen voor de pelgrims die driemaal per jaar 'opgaan' naar Jeruzalem, namelijk tijdens het Paasfeest (*Pesach*), het Pinksterfeest (*Sjavoet*) en het Loofhuttenfeest (*Soekkot*).

Studies hebben aangetoond dat deze reeks van 15 psalmen bestaat uit vijfmaal drie psalmen:

- de eerste is altijd een klacht;
- de tweede een vertrouwenspsalm;
- de derde een feestelijk danklied of hymne, in Jeruzalem, met het terugkerende thema van de vrede.

Als we vandaag psalm 122 lezen, het duidelijkst een bedevaartpsalm, is het dus zinvol om hem in samenhang met de twee voorafgaande psalmen te lezen: psalm 120 als klaagpsalm, psalm 121 als vertrouwenspsalm en tenslotte psalm 122 als loflied en gebed om vrede.

DE TEKST LEZEN

Psalm 120

- 1 Een pelgrimslied.
- Roep ik in mijn nood tot de HEER,
hij geeft mij antwoord.
- 2 Bevrijd mijn ziel, HEER,
van lippen die liegen,
van de tong die bedriegt.
- 3 Wat zal je straf zijn,
bedrieglijke tong,
en wat je straf nog verzwaren?
- 4 Pijlen, gescherpt voor de strijd,
en dan gloeiend houtskool van brem!
- 5 Ach, dat ik moet wonen in Mesech,
ver van huis bij de tenten van Kedar.
- 6 Te lang al woont mijn ziel
bij mensen die vrede haten.
- 7 Spreek ik woorden van vrede,
zij willen oorlog.

Psalm 121

- 1 Een pelgrimslied.
- Ik sla mijn ogen op naar de bergen,
van waar komt mijn hulp?
- 2 Mijn hulp komt van de HEER
die hemel en aarde gemaakt heeft.
- 3 Hij zal je voet niet laten wankelen,
hij zal niet sluimeren, je wachter.
- 4 Nee, hij sluimert niet,
hij slaapt niet,
de wachter van Israël.
- 5 De HEER is je wachter,
de HEER is de schaduw
aan je rechterhand:
- 6 overdag kan de zon je niet steken,
bij nacht de maan je niet schaden.

7 De HEER behoedt je voor alle kwaad,
hij waakt over je leven,
8 de HEER houdt de wacht
over je gaan en je komen
van nu tot in eeuwigheid.

Psalm 122

1 Een pelgrimslied van David.

Verheugd was ik toen ik hoorde:
'Wij gaan naar het huis van de HEER,'
2 verheugd ben ik, nu onze voeten staan
binnen je poorten, Jeruzalem.

3 Jeruzalem, als een stad gebouwd,
hecht en dicht opeen.

4 Daar komen de stammen samen,
de stammen van de HEER,

om Israëls plicht te vervullen,
te prijzen de naam van de HEER.

5 Daar zetelt het gerecht,
daar troont het huis van David.

6 Vraag om vrede voor Jeruzalem:
'Dat rust hebben wie van je houden,
7 dat vrede heerst binnen je muren
en rust in je vesting.'

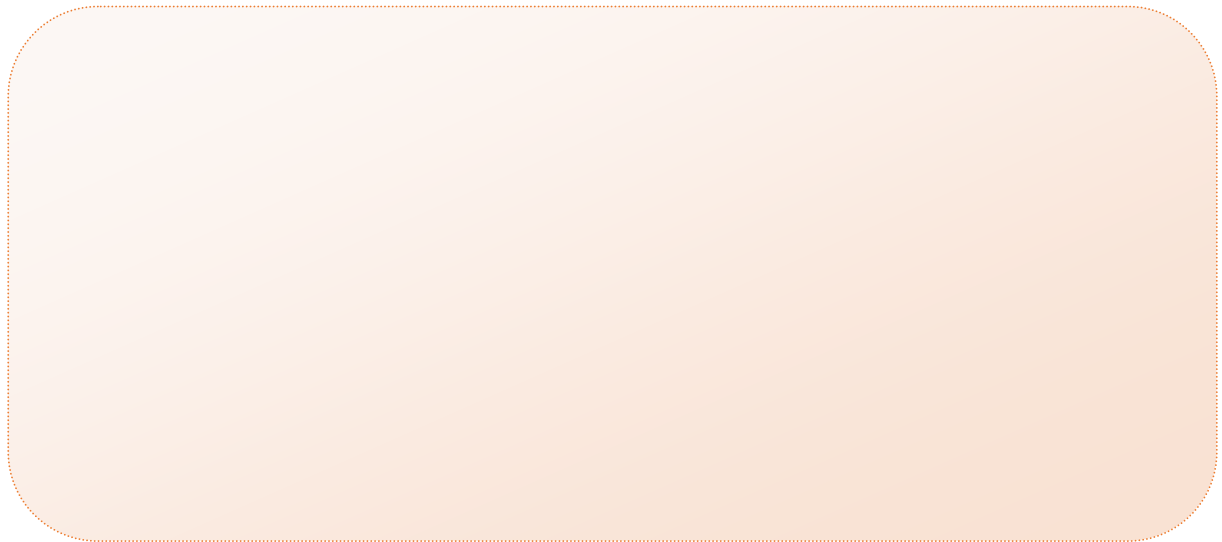
8 Om mijn verwanten en vrienden
zeg ik: 'Vrede zij in jou.'

9 Om het huis van de HEER, onze God,
wens ik je al het goede.

DE TEKST VERKENNEN

Psalm 120

We herlezen in stilte de psalm. Duid bij de tekst aan of noteer hieronder wat je treft, wat weerstand oproept en waarbij je graag nog extra verduidelijking zou krijgen.

Psalm 120 is een korte, individuele klaagpsalm, die opvallend somber klinkt.

De psalm begint met een bede van hoop: 'Roep ik in mijn nood tot de HEER, hij geeft mij antwoord.' Hier trekt de bidder van de psalm zich aan op, dit heeft hij in het verleden geleerd en nu is het zijn enige houvast, want nu voelt hij enkel beklemming, verdrukking, vervreemding. In verzen 2 en 3 gaat het over mensen die hem belagen, die leugenachtig met hem omgaan, arglistige vijanden. In vers 4 wordt in oorlogstermen uitgedrukt wat de psalmist deze vijanden toewent.

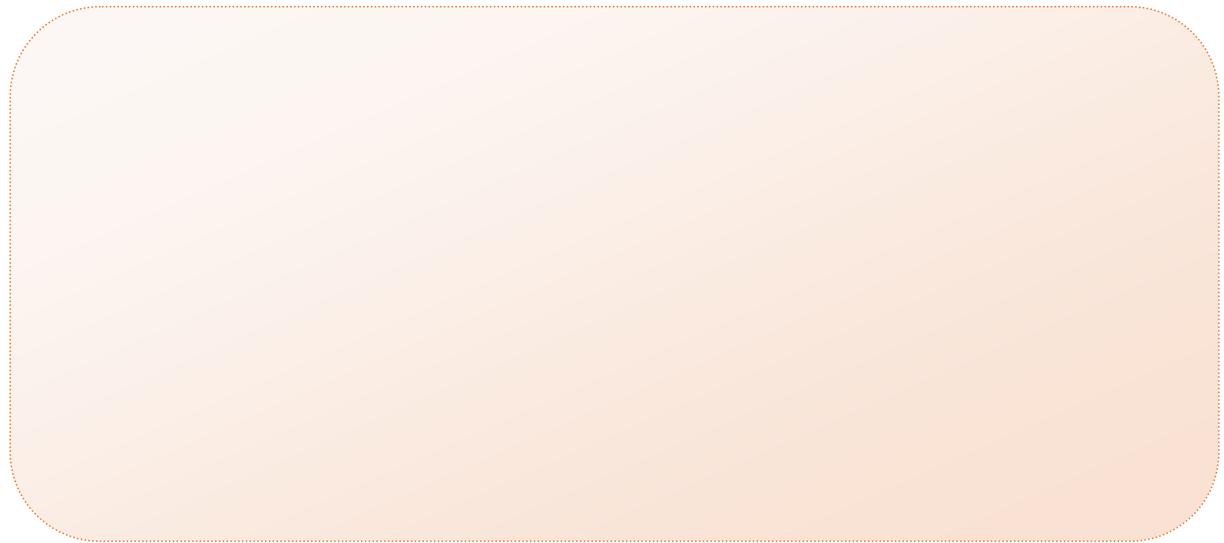
Bovendien blijkt uit verzen 5 en 6 dat de bidder zich in den vreemde bevindt. Mesech lag ver weg in het noorden bij de Zwarte Zee, Kedar was een stam van Arabische nomaden in de woestijn ten oosten van Israël. Het zijn beelden voor oorlogszuchtige en agressieve mensen tussen wie de bidder woont. Door zo ver uit elkaar liggende plaatsen te noemen, wordt dit gebed tegelijk ook het gebed van iedereen die ver van huis, tussen vijandige volkeren leeft. De psalm vertolkt de stem van elke banneling, maar ook van ieder die zich in eigen omgeving vervreemd voelt.

Want zo blijkt uit vers 7: de psalmist wil vrede, maar zij willen oorlog.

Bijbels gesproken kan een gebed nooit eindigen met een begrip dat zo negatief is als 'oorlog'. Dit is meteen een sterke aanwijzing dat deze psalm deel uitmaakt van een groter geheel en dat de volgende psalm 121 er direct achteraan gebeden moet worden.

Psalm 121

We herlezen in stilte de psalm. Duid bij de tekst aan of noteer hieronder wat je treft, wat weerstand oproept en waar je graag nog extra verduidelijking bij zou krijgen.

Psalm 121 zou je een overgangpsalm kunnen noemen, van het klagen van psalm 120 naar het loven en dansen in psalm 122. Het betreft een psalm van vertrouwen, een psalm van overgang van ellende naar feest, van oorlog naar vrede, van vervreemding naar thuiskomen in een gemeenschap van broeders.

In vers 1 slaat de psalmist de ogen op naar de bergen. Het is niet zo belangrijk zich af te vragen welke bergen bedoeld worden. Het gaat erom dat hij 'naar omhoog' kijkt, hij zoekt bij wijze van spreken hulp op de bergen, terwijl God nog hoger is, in de hemel. In vers 2 wordt duidelijk dat hulp uiteindelijk enkel en alleen van God verwacht wordt, van hem die hemel en aarde gemaakt heeft. Vers 2 is dus een geloofsformule, een formule van vertrouwen. Het is een haast klassieke Bijbelse geloofsbelijdenis, die je ook op andere plaatsen in de Schrift terugvindt. Het is ook een liturgische formule geworden bij een plechtige zegen.

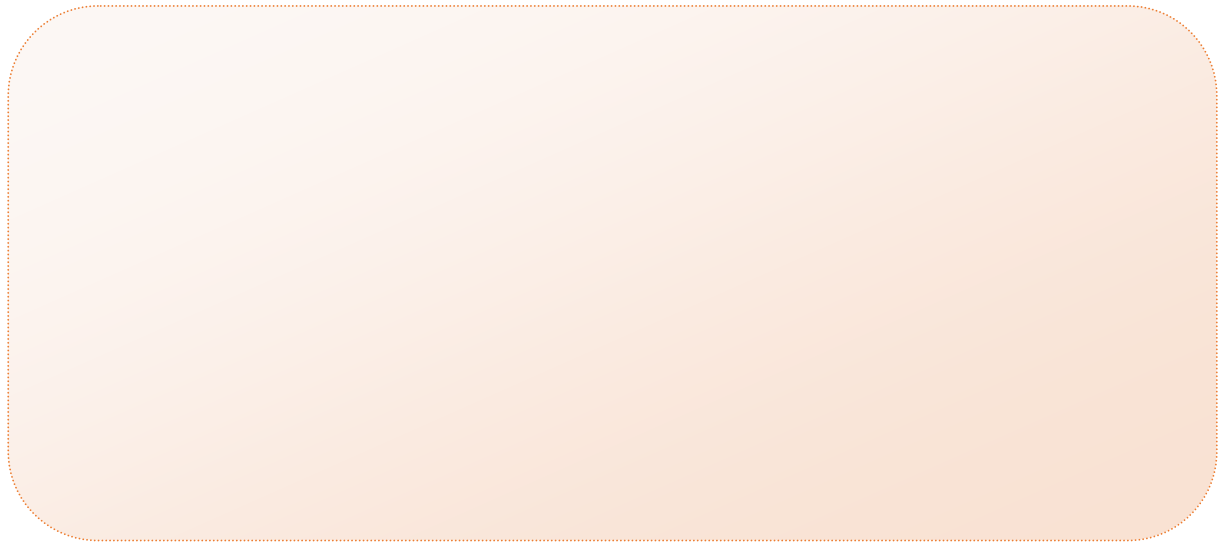
Zo'n klassieke geloofsbelijdenis kan, zeker als je in nood verkeert, nogal leeg en inhoudsloos overkomen. In de tweede strofe (verzen 3 en 4) lijkt er plots een derde persoon aan het woord. Na het uitspreken van zijn vertrouwen in God, krijgt de psalmist als het ware ingefluisterd wat deze God allemaal voor hem doet. Strofe twee maakt concreet wat de geloofsbelijdenis in strofe één zou kunnen betekenen voor een pelgrim. De nadruk ligt op het behoeden: je mag in alle omstandigheden op God vertrouwen, zowel in tijd als in ruimte, God behoedt altijd en overal. Hij slaapt nooit, in tegenstelling tot de goden van de omringende volkeren, die bijvoorbeeld een hele winter konden slapen en met rituelen in de lente weer gewekt moesten worden (Baälisme).

Ook strofe drie en vier maken 'de hulp van de Heer' verder concreet. Voor de pelgrim is schaduw immers een zegen, de stekende zon een vijand. Ook de maan werd beschouwd als een bedreiging. Geestesziekte, dacht men, werd veroorzaakt door de maan (in het Engelse woord *lunatics* - krankzinnigen - vind je dat nog terug, *luna* is immers het Latijn voor maan.)

Dit alles wordt in strofe vier bevestigd: de Heer behoedt je voor alle kwaad, Hij waakt over je. Zelfs als ik hem niet zie, dan nog mag ik erop vertrouwen: Hij ziet mij en houdt de wacht, wat er ook gebeurt.

Psalm 122

We maken het weer stil om de psalm te lezen. Duid bij de tekst aan of noteer hieronder wat je treft, wat weerstand oproept en waarbij je wat extra verduidelijking wenst.

In psalm 122 is de psalmist niet langer alleen: een hele pelgrimsstoet komt aan in Jeruzalem, stad van feest en stad van vrede.

Deze psalm heeft naast het opschrift 'sir ha-ma^alot' ook de toevoeging 'van David', wat in deze bundel psalmen uitzonderlijk is. In de joodse commentaren wordt dit letterlijk genomen en wordt deze psalm in het leven van David gesitueerd.

Toch kunnen we het eerste vers van deze psalm rustig lezen als de start van een pelgrimstocht: mensen zijn blij dat ze kunnen vertrekken, stoten mekaar verheugd aan, spreken mekaar moed in. De sfeer zit goed.

In vers 2 is de weg al afgelegd! Twee verzen slechts hebben we nodig om bij de ingangspoorten van Jeruzalem te staan. Die zijn behoorlijk indrukwekkend, met een zeer lange doorgang.

In strofen twee en drie, de verzen 3 tot 5, lezen we hoe de pelgrim stil staat en de stad bewondert: ze is helemaal ommuurd, de huizen staan zo dicht naast elkaar dat ze elkaar stutten. Het geheel geeft op die manier een indruk van eenheid. Dit komt ook tot uiting in vers 4. Israël was van oudsher een 'stammenbond', een verzameling van zeer verschillende stammen, maar gaandeweg met één godsdienstig middelpunt dat hen verbindt: Jeruzalem. Alleen al daarom verdient Jeruzalem eerbied. Ze is van oudsher symbool van eenheid en verbondenheid. Hier komt men samen (een pelgrimstocht maak je niet alleen) om God te eren en te prijzen. Dat is de eerste reden om naar Jeruzalem te gaan: God loven. Een tweede

reden is dat hier de zetels van het recht staan. Hier kan men naartoe komen om moeilijke gerechtelijke kwesties aan de koning voor te leggen. Dit was in vreedstijd immers de voornaamste taak van de koning: recht spreken. Jeruzalem is dus een stad van geloof (tempel), van recht (zetels van het recht), maar ook van hoop: hier staat immers ook de troon van Davids huis, symbool van het messiaanse verlangen.

In strofe vier, vers 6, worden de pelgrims uitgenodigd te bidden om vrede voor deze stad. De bestemming van de stad zit al verweven in haar naam, Jeruzalem, Yeroe-sjalaïm. De meningen over de etymologische verklaring van deze naam zijn verdeeld, maar de meest aanvaarde en verspreide uitleg luidt: Visioen (Yeroe) van Vrede (sjalaïm – sjalom). Veiligheid, eendracht en rust worden als vruchten van deze vrede gezien.

In de vijfde strofe wenst men om twee voorname redenen Jeruzalem vrede toe. Daar wonen immers de 'verwanten en vrienden', d.w.z. volksgenoten, 'zonen van Jakob'. Hun wenst de pelgrim vrede toe. Maar ook omwille van het 'huis van onze God'. Omwille van de aanwezigheid van dit huis in deze stad, wenst de psalmist aan de stad zegen toe. Met het noemen hiervan is meteen de cirkel rond, want het was precies het huis van God dat in vers 1 genoemd werd als doel van de pelgrimstocht.

DE TEKST VAN PSALM 122 VERWERKEN

1. Pelgrim zijn

Opstap:

- Wie heeft er al eens een pelgrimstocht - groot of klein - gemaakt?
- Wat heeft dit betekend voor je leven?

Broeder John van Taizé beschrijft de betekenis van een pelgrimstocht zo: 'Op pelgrimstocht gaan is een oefening in leven in voorlopigheid, in tijdelijkheid, zonder menselijke stabiliteit, leven volledig in de verwachting van een op handen zijnde ontmoeting met de Heer, een ontmoeting die alle menselijke energie en verwachtingen opeist. Een pelgrimstocht is een leerschool in vertrouwen op de God die zelf ook pelgrim is.'

- Voelt je eigen leven aan als een pelgrimstocht zoals hier beschreven, of eerder niet?
- Wie of wat heb je nodig op je pelgrimstocht?
- Welk vers in psalm 122 treft je in dat opzicht?

2. Waar ligt Jeruzalem?

In psalm 122 wordt Jeruzalem opgeroepen als stad van eenheid en vrede. Je zou zo al zin krijgen om te vertrekken. Toch is het niet de bedoeling dat we nu met z'n allen op pelgrimstocht naar Jeruzalem vertrekken. Waartoe roept deze psalm dan wel op? Jeruzalem is niet alleen een plek op de landkaart. Jeruzalem is niet alleen een kwestie van aardrijkskunde. Jeruzalem staat symbool voor een leven in recht en vrede. Jeruzalem ligt daar waar God en mensen tot hun recht komen. In psalm 122 proeven we het verlangen van een joodse pelgrim die bidt dat er vrede en recht zal zijn, juist ook in de stad Jeruzalem.

- Waar denk je aan als je 'Jeruzalem' hoort?
- Een leven in recht en vrede, hoe zou je dat invullen?
- Jeruzalem ligt waar God en mensen tot hun recht komen. Hoe zou je dan antwoorden op de vraag: waar ligt Jeruzalem?

Bronnen

Broeder John van Taizé, *De weg van God. Het geloof als pelgrimstocht. Een bijbelse studie*, Kampen, 1999

Jan Martijn Abrahamse, *Breekbaar Halleluja. Onderweg met de pelgrimspsalmen*, 2018

Kees Waaijman, *Psalmen 120-134*, 1978

J.P.M. Van der ploeg, *Psalmen deel II*, 1974

Benoît Standaert, *Leven met de psalmen*, Tielt, 2006

GEBEDSMOMENT

Openingsvers

God, kom mij te hulp.

Heer, haast U mij te helpen.

Eer aan de Vader en de Zoon en de heilige Geest,

Zoals het was in het begin en nu en altijd

en in de eeuwen der eeuwen.

Amen. Alleluia.

Psalmodie: psalm 125

Wie op de HEER vertrouwt is als de Sionsberg,
die onwankelbaar vast staat voor eeuwig.

² Zoals de bergen Jeruzalem omringen,
zo omringt de HEER zijn volk, van nu tot in eeuwigheid.

³ De scepter van het kwaad zal niet rusten
op het land van de rechtvaardigen

en de rechtvaardigen zullen het onrecht
de hand niet reiken.

⁴ Wees goed voor wie goed is, HEER,
voor de oprechte van hart.

⁵ Maar wie een dwaalweg gaat -
HEER, verdrijf hem en allen die onrecht doen.°
Vrede over Israël!

Uit het boek Openbaring: Opb 21,1-5

Ik zag een nieuwe hemel en een nieuwe aarde. Want de eerste hemel en de eerste aarde zijn voorbij, en de zee is er niet meer. Toen zag ik de heilige stad, het nieuwe Jeruzalem, uit de hemel neerdalen, bij God vandaan. Ze was als een bruid die zich mooi heeft gemaakt voor haar man en hem opwacht. Ik hoorde een luide stem van af de troon, die uitriep: 'Gods woonplaats is onder de mensen, hij zal bij hen wonen. Zij zullen zijn volken zijn en God zelf zal als hun God bij hen zijn. Hij zal alle tranen uit hun ogen wissen. Er zal geen dood meer zijn, geen rouw, geen jammerklacht, geen pijn, want wat er eerst was is voorbij.' Hij die op de troon zat zei: 'Alles maak ik nieuw!'

Stilte

Gebed

Heer, mijn God,
ik weet niet waar ik heen ga,
ik ken de weg niet die voor me ligt.
Ik kan niet met zekerheid zeggen
waar hij zal eindigen.

Ook ken ik mezelf niet echt,
en als ik denk dat ik uw wil volg,
dan betekent dit nog niet
dat ik dat ook werkelijk doe.

Maar ik geloof dat het verlangen om U te behagen
U in feite ook behaagt.
En ik hoop in dat verlangen te leven
bij alles wat ik doe.
Ik hoop nooit iets te doen zonder dat verlangen.

Als ik dit doe, dan weet ik
dat Gij mij zult leiden langs het rechte pad,
hoewel ik er misschien niets van begrijp.
Daarom zal ik altijd op U vertrouwen,
ook al lijk ik verloren en in de schaduw van de dood.

Ik zal niet bang zijn
want Gij zijt steeds bij mij,
Gij zult mij nooit aan mijn lot overlaten
om mijn gevaren alleen te doorstaan.

Thomas Merton

Lied

324

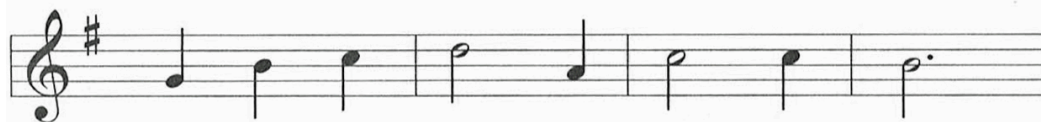
Waar is de plaats die vrede licht?

1. Waar is de plaats die vrede licht?
2. Ik zoek de plek waar vrijheid heerst,
3. Ik zoek het land dat vreugde heet,
4. Hier is de plaats die vrede licht,

1. Waar wordt aan mensen recht verschaft?
2. waar elke mens van angst geneest,
3. vrij van geweld en oorlogsleed,
4. hier wordt aan mensen recht verschaft,

1. Waar is de God die leven geeft?
2. ik zoek de God die armen heelt,
3. ik zoek de stad waar God regeert,
4. hier is de God die leven geeft,

1. In elke mens die liefde deelt.
2. in elke mens die liefde deelt.
3. in elke mens die liefde deelt.
4. in elke mens die liefde deelt.

Zegengebied

De Heer zegene en behoede u.
Moge de Heer zijn aangezicht
over u laten schijnen
en moge Hij u genadig zijn.
Moge de Heer het licht van zijn aangezicht
over u doen stralen
en u vrede schenken.
Amen.